

Cikkismertetés: Rendszerszemléletű értelmezési keret népegészségügyi beavatkozásokhoz

Article review: A systems thinking framework for public health interventions

Ismerető:	Vitrai József
Ismertett cikk:	Bolton, K. A., Whelan, J., Fraser, P., Bell, C., Allender, S., & Brown, A. D. (2022). The Public Health 12 framework: interpreting the 'Meadows 12 places to act in a system' for use in public health. <i>Archives of public health = Archives belges de sante publique</i> , 80(1), 72. doi: 10.1186/s13690-022-00835-0
Kulcsszavak:	népegészségügy; rendszerszemlélet; beavatkozások
Keywords:	public health; systems thinking; interventions

Beküldve: 2022. 03. 27., elfogadva: 2022. 05. 22., doi: [10.24365/ef.v63i3.8488](https://doi.org/10.24365/ef.v63i3.8488)

HÁTTÉR

A rendszertudományi megközelítések bizonyítottan hatékonyak a komplex problémák hátterében álló tényezők azonosításában, illetve elősegítik a helyi igényekhez igazodó, megvalósítható, fenntartható és bizonyítékokkal alátámasztott lehetséges beavatkozások megtalálását. Annak ellenére, hogy a rendszerdinamikai szimulációs és más rendszertudományi modellezési technikák potenciálisan hasznosak lehetnek a végrehajtás irányításában, a magas idő- és költségű szükséglet korlátozza, hogy megfelelő iránymutatást nyújtsanak a komplex beavatkozások közösségekben történő végrehajtásához. Útmutatás szükséges ahhoz, hogy a rendszer és a megvalósítástudomány átfedő területeinek stratégiáira épülő beavatkozások hatásos rendszerszintű megoldásokhoz vezessenek. A szerzők a népegészségügy számára hasznos nyelvezetre fordították le a rendszerdinamika és a mérnöki tudományok területére Donella Meadows (1997) által kidolgozott útmutatást (M12), mely a beavatkozások eredményessége érdekében 12 olyan pontot azonosít a rendszerben, ahol érdemes beavatkozni.

MÓDSZEREK

Az M12 fordítását a 31 közösséggel való együttműködés során szerzett tapasztalataik alapján készítették el, két komplex, nagyszabású, véletlen besorolásos kontrollvizsgálat és egy nagy, a közösség egészét érintő esettanulmány

keretében. Ezek a kutatások a rendszertudományt és a megvalósítástudományt használták fel a gyermekkori elhízás megelőzésére irányuló beavatkozások közösséggel együttműködésben történő kidolgozásához. Minden kutatás az ausztráliai Victoria államban zajlott 2016 – 2020 között. A fordítást végző csoportban elméleti és gyakorlati szakemberek, megvalósítástudományi és rendszerdinamika szakértők dolgoztak. A szerzők a fordítással nyert népegészségügyi keretrendszer (N12) minden egyes szintjére 31 közösségből vett példát mutatnak be.

EREDMÉNYEK

Az N12 olyan értelmezési keretet biztosít, amely a kutatás és a gyakorlat számára is iránymutatást nyújt célzott, rendszerszintű beavatkozások végrehajtásához valós világbeli körülmények között. [1. táblázat] Az N12 a meglévő megvalósítástudományi elmélettel együtt segít kiválasztani a végrehajtásához szükséges olyan stratégiákat, amelyek minden lehetséges beavatkozási ponton keresztül célzott változást indíthatnak el a rendszerben.

KÖVETKEZTETÉS

A népegészségügyi szakemberek és kutatók számára eddig kevés iránymutatás volt elérhető arra vonatkozóan, hogy miként lehet rendszer-változást előidézni a közösség által vezetett népegészségügyi beavatkozásokban. Az N12

lehetővé teszi az M12 rendszerelmélet gyakorlatban történő alkalmazását a népegészségügyi beavatkozásokban. Az N12 segítheti a kutatókat és a gyakorlati szakembereket meghatározni a rendszerben azokat a beavatkozási pontokat,

amelyeken keresztül eredményes rendszerszintű beavatkozások várhatók. Ezek hozzájárulhatnak az eddigi erőfeszítések hiányosságainak azonosításához.

AJÁNLÁS A HAZAI SZAKEMBEREK SZÁMÁRA

A népegészségügyi beavatkozások, programok tervezésekor és megvalósításakor az eredményesség érdekében elengedhetetlen a rendszerszemlélet alkalmazása Magyarországon is. Nemzetközi tapasztalatok igazolják, hogy a népegészségügyi problémák, mint például az elhízás — társadalmi beágyazottságuk miatt —, komplex problémák, ezért csakis az érintettekkel közösen, a rendszer több szintjén, egyidejűleg több különböző beavatkozás megvalósításával lehet enyhítésüket elérni. Az N12 felhasználásával nagyobb eséllyel választhatók ki a rendszer azon pontjai, melyekre hatva a kívánt és tartós eredményekhez el lehet jutni.

Köszönetnyilvánítás: A cikk elkészítését a Magyar Tudományos Akadémia Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programja támogatta.

HIVATKOZÁSOK

Bolton, K. A., Whelan, J., Fraser, P., Bell, C., Allender, S., & Brown, A. D. (2022). The Public Health 12 framework: interpreting the 'Meadows 12 places to act in a system' for use in public health. *Archives of public health = Archives belges de sante publique*, 80(1), 72. doi: [10.1186/s13690-022-00835-0](https://doi.org/10.1186/s13690-022-00835-0)

Meadows, D. H. (1997) Places to Intervene in a System. Whole Earth Winter https://kipdf.com/places-to-intervene-in-a-system-by-donella-h-meadows-whole-earth-winter-1997_5ae16ec97f8b9a66548b4578.html

Információk a szerzőről

Vitrai József

Egészségfejlesztés, Budapest; MTA–SZTE Egészségfejlesztés Kutatócsoport, Szeged

vitrai.jozsef@gmail.com

Copyright © 2022 Vitrai József. Kiadó: Nemzeti Népegészségügyi Központ. Ez egy nyílt hozzáférésű cikk a CC-BY-SA-4.0 licenstszerződés alapján.

Válogatás korábbi lapszámok kapcsolódó cikkeiből

[Cikkismertetés: Kanadai tapasztalatok az iskolások mindennapos testmozgási programjának sikeres megvalósításáról](#)

[Cikkismertetés: Mennyire hatásos a közösségalapú, rendszerszemléletű gyermekelhízás-megelőzés?](#)

[Cikkismertetés: A beavatkozástól a beavatkozási rendszerig](#)

[Cikkismertetés: A gyermekkori elhízás rendszeralapú megelőzése — N3.0 a gyakorlatban](#)

[Cikkismertetés: Live 5-2-1-0, azaz a gyermekkori elhízás megelőzése rendszerszintű gondolkodással és közösségek bevonásával](#)

[Cikkismertetés: Az elhízás rendszerszintű megközelítése](#)

[Cikkismertetés: A rendszertudomány alkalmazása az egészséges táplálkozással kapcsolatos egyenlőtlenségek feltárásához](#)

[Cikkismertetés: "A tegnapi megoldásai mára problémák lesznek". A rendszerszintű gondolkodással és komplexitás-tudománnyal kapcsolatos diskurzus értelmezése az értékelés elmélete és gyakorlata szempontjából](#)

['Szakpolitika, rendszer, környezet' megközelítés az elhízás megelőzésében: elméleti keretek helyi és állami beavatkozásokhoz](#)

1. táblázat: A Meadows által javasolt rendszerszintű beavatkozási pontok a népegészségügy „nyelvére fordítva” *

Meadows 12 (M12)	Népegészségügy 12 (N12)
1. Képesség a gondolkodási keret átértelmezésére	A világban a dolgok megváltoztatására vonatkozó, alapvető elképzeléseink folyamatos átértékelésére való képesség a többszörösen összetett problémákra hatékony reagálás érdekében
2. Az a gondolkodási keret, amelyből a rendszer céljai, struktúrája, szabályai, késleltetései, paraméterei erednek	A lakosság alapvető elképzeléseiben változás arról, hogy hogyan lehet hatékonyan reagálni a komplex problémákra (kultúra változása)
3. A rendszer célja vagy funkciója	Amikor egy rendszer alapvető célja megkérdőjeleződik és megváltozik
4. A rendszer struktúrájának megváltoztatására vagy fejlesztésére való képesség	A különböző 5-12. szintű intézkedések kombinációjának idővel történő végrehajtásához szükséges infrastruktúra (pl. politikai vagy kormányzati) létrehozása és fenntartása
5. Ösztönzők, büntetések, korlátozások	Új, módosított szabályok, például ösztönzők és elszámoltathatósági mechanizmusok a változashoz
6. Az információáramlás struktúrája	Létfonosságú információk mozgatása a hatalmi viszonyok megváltoztatása érdekében, amely több (és a megfelelő) ember számára nyitja meg a döntéshozatali folyamatokat
7. Az erősítő visszacsatolás nagysága	Egy olyan cél felé irányuló beavatkozás elindítása, amely önerősítő, és hatása növekszik a kívánt irányba
8. A gyengítő visszacsatolás nagysága	Egy olyan cél felé irányuló beavatkozás elindítása, amely gyengít egy nem kívánt változást
9. A beavatkozástól a hatásig eltelt idő	Stratégiai tervezés az időkeretek a rendelkezésre álló erőforrások, a jelenlegi felkészültség és a tervezett eredményekkel történő összehangolására
10. A rendszer fizikai meghatározottsága	Új fizikai infrastruktúra kiépítése, pénzügyi infrastruktúra biztosítása és/vagy a rendszeren belüli fizikai mozgás javítása
11. A stabilizáló lehetőségek a változashoz viszonyítva	Egy biztonsági háló fenntartása a közösségen vagy a rendszeren belül, hogy észszerűen előrelátható, de váratlan eseményeket felfogjon anélkül, hogy a dolgok menetét hátrányosan befolyásolná. Ez magában foglalja az egyének és csoportok számára nyújtott, a környezeten, az iskolákon és a munkahelyeken keresztül biztosított támogatásokat.
12. Állandók és paraméterek, mint például támogatások, adók, szabványok	A rendszer egy elszigetelt, meglévő részének megváltoztatása

Forrás: saját szerkesztés az ismertetett cikk alapján

* Megjegyzés: Meadows a beavatkozások szintjeit a változtatás nehézsége szerint sorba rendezte: az 1. szinten a legnehezebb, a 12. szinten a legkönnyebb változást elérni.